

ANCHETĂ

Este critica de teatru „în decădere calitativă”? (2)

Am lansat în numărul trecut o amplă anchetă pe tema calității actului critic, incitați de articolul doamnei Alice Georgescu, „Oameni cu păreri” (din *Ziarul de duminică*, 2 martie 2007), în a cărei încheiere se poate citi: „... la Premiul pentru critică, premiu merit a remarca, tocmai, activitatea de profil curentă, concurează Florica Ichim, pentru editarea unor volume de teatru, Miruna Runcan, pentru un proiect dramaturgic, și Liviu Malița, pentru coordonarea unor volume de documente, deși primele două sunt critici activi. Este ca și cum un actor ar fi nominalizat nu pentru un rol jucat pe scenă, ci pentru o apariție într-un serial TV sau într-o reclamă. *Or, dacă într-un an, performanțele dintr-o anume «ramură» lipsesc, nu e mai bine să se renunțe la nominalizări pentru respectiva ramură, semnalandu-se astfel și decăderea ei calitativă? Lucru care, în cazul criticii, a început să se vadă cât de colo...*” (s.n.)

Promitem ca și inițiatorii anchetei să răspundă în numărul următor.

Așadar:

1. Se poate vorbi la noi, în ultimii ani (să spunem, din 2000 încoace), despre o „decădere calitativă a criticii de teatru”, precum cea observată și acuzată de doamna Alice Georgescu în articolul sus-menționat?

2. Care sunt, în opinia dumneavoastră, cauzele obiective ale acestei „decăderi” (dacă ea există)?

3. „Ce-i de făcut?”

Olița CÎNTEC

1. Personal, nu sunt de părere că am asista la o decădere calitativă a criticii de teatru. Evidentă e doar suita de schimbări care agită, nu întotdeauna benefic, acest domeniu al spiritului: nu mai există o singură direcție valorizantă; nu mai avem, din fericire, o singură voce, care să impună tonul general; există o pluralitate de tonalități – unele mai puternice, altele mai prudente, unii cântă mai cu har, alții mai fals. Firesc pentru o asemenea perioadă tranzitorie, nu toate schimbările sunt din categoria celor fericite: în multitudinea de publicații editate în România, foarte puține mai au rubrică de teatru. Și mai puține dintre aceste rubrici sunt încredințate unor oameni care se și pricepe la teatru. Fără ca asta să însemne că adevărații critici nu există.

Bogată cum e, limba română are doi termeni pentru acoperirea acestei îndeletniciri: *cronicar* și *critic de teatru*. Dacă recurgem la Neculce, atunci cronicar e cel care consemnează întâmplările teatrale, cu o analiză de tip minimal, într-o notă considerabil impresionistă. Criticul are o altă sarcină. El trebuie să deceleze valoarea de non-valoare, să identifice tendințe și direcții, să le impună prin teoretizare. Speciile critice configurează un peisaj caleidoscopic. Nu poți să scrii la fel pentru un cotidian, pentru un săptămânal, pentru o revistă lunară de cultură sau pentru o publicație academică. Sunt niveluri diferite de adresabilitate, fiecare „vorbește” altei categorii de spectatori. Dar asta nu înseamnă că vreuna dintre aceste forme e

inferioară celorlalte. Eu scriu, în continuare, cu plăcere, cronică de cotidian. Este imediată, rapidă, lumea te citește, sau nu, a doua ori a treia zi după premieră. Scriu și pentru hebdomadare și lunare culturale. E un alt fel de examinare analitică, întrucât revistele de acest tip au alți cititori. Am publicat și studii în periodice cu standarde academice, cu note de subsol, trimiteri bibliografice, adaptându-mă la „tacâmul” aferent. E altceva. Condiția e să le practici pe fiecare cu profesionalism.

2. Ceea ce se petrece în acest moment e și rezultatul unei confruntări între generații. Seniorilor le vine greu să împartă statutul de *spiritus rector*. Tinerii, rebeli prin specificul vârstei, nu mai acceptă tutela înțelepților și vor totul dintr-o dată. Pe cale de consecință, conflictul nu e numai unul de vârste, e și unul de criterii și de viziuni estetice. Am o admirație deosebită față de criticii ajunși la o etate respectabilă, care te uimesc prin prospețimea abordării. Sunt oameni deschiși la inovatie, care urmăresc înnoirile, le promovează. Sunt însă și foarte mulți încremeniți în trecut, cărora le vine greu să accepte propunerile îndrăznețe. În cel mai bun caz, consideră, de pe poziții olimpice, că numai proba timpului le va așeza pe toate. Dar, cu tot recursul la distanțarea temporală, nu înseamnă că, în calitate de spectatori avizați, nu ne putem exprima! Mi se pare chiar obligatoriu să ne exprimăm. Oare nu tocmai aici se probează „organul” critic, în capacitatea de a anticipa spiritul vremii, de a intui evoluții? Cu argumente, firește. Să nu-i uităm nici pe junii oameni de presă teribiliști, neexperimentați, dar năvalnici, care salută, excesivi, orice năstrușnicie artistică. Buna măsură le-ar fi de mare ajutor.

Un aspect dureros al criticii noastre de teatru, de fapt al întregii societăți românești, e acela al deontologiei. Există critici care scriu în funcție de prietenii ori dușmăniile pe care le nutresc față de creatori. Alții scriu din calcul, pentru beneficii imediate. Ba mai mult, unii își folosesc condeiul ca pe un instrument de putere, pentru a plăti polițe sau pentru a recompensa servicii. Sunt și adepți ai criticii din exterior, pentru care contează numai ceea ce văd la rampă în momentul prezentării spectacolului. Nu ceea ce povestesc, la agapa de după, regizorul ori actorii că ar fi vrut să facă.

3. Cred că ar fi necesară redactarea unui cod deontologic, măcar un decalog, obligatoriu pentru toți membrii Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru – Secția Română (AICT). N-ar strica nici niște reguli mai stricte pentru cei care solicită intrarea în acest organism, o grilă cu *itemi* cuantificabili, de genul „un număr minim de cronici”. Ar trebui sporite și ocaziile în care să ne adunăm, să vorbim, să ne confruntăm ca specialiști. Continuarea colocviilor de la Cluj-Napoca ar fi o soluție. Asemenea întâlniri profesionale ar putea găzdui și Festivalul Național de Teatru, care a devenit exclusiv unul al artiștilor. Programul acestuia ar putea găzdui dezbateri pe diverse teme de actualitate din teatrul autohton și străin, dar și stagii de profesionalizare a criticii de teatru.

Deocamdată, mica noastră breaslă e precum lumea în care funcționează: scindată, umorală, virusată. Dacă noi nu o vom face aseptică, atunci cine?

.....

Liviu ORNEA

1. Cred că discuția (binevenită) pornește de la o dispută terminologică. Aceasta se poate tranșa ușor. Îmi imaginez că unii, precum doamna Alice Georgescu, înțeleg prin „critică” numai cronică (de întâmpinare), și folosesc pentru celelalte manifestări ale reflecției teatrologice termeni ca „eseu”, „istoria teatrului” etc., domenii cărora nu

pot crede că le contestă importanța. Nu văd de ce nu ne putem pune de acord asupra termenilor înainte de a acuza în numele lor. Poate ar fi mai bine să se acorde premii pentru „teatologie“, ceea ce ar curma orice discuție terminologică sterilă.

2–3. Întâi, o precizare: nu mă refer la critica de tip jurnalistic, la cronicile/anunțurile telegrafice din ziare (au rolul lor, dar nu sunt la cheștiune), ci la ceea ce se publică în revistele culturale, în cele de specialitate (câte mai sunt) și în cărți.

Critica, mai larg, teatrologia, e expresia celor care o produc. A discuta despre starea criticii acum față de anul 2000 înseamnă a discuta despre cei care scriu în aceste domenii. Ce s-a schimbat de atunci? Unii au murit. Alții scriu mai puțin sau deloc (Sebastian Vlad Popa, Victor Scoradeț). Au apărut nume noi. Au dispărut reviste (de specialitate). Au apărut reviste noi. Nu mi se pare deloc că acei care scriau bine în 2000 scriu azi mai prost, mai neinteresant. Iar cei care scriau prost și/sau fără coloană atunci, o fac, egali cu ei înșiși, și acum (ați cerut concizie, nu dau liste de nume...).

Așadar, când cineva din generația matură îmi spune că „stăm rău“, înțeleg, de obicei, „nu-mi plac noii veniți“. Când același lucru mi-l spune un tânăr, înțeleg că în maturi nu prea are încredere.

În ceea ce mă privește, cred că principala problemă este lipsa criteriilor (vezi și articolele mele din *Teatrul azi* nr. 3–4, 2007 și *Observator cultural* nr. 108(365)) și a obișnuinței argumentării (de preferință, logice). Foarte rar văd pe cineva în stare să scrie „Nu-mi place, dar recunosc că e foarte bun“, și să explice de ce. Din păcate, lipsesc și reperele clare (nu există un cronicar respectat de toată lumea).

O mare pacoste este belșugul de cronici scrise în mod evident cu părtinire, umoral, când nu cu nepricepere și inaderență la actul teatral (am dat unele exemple în articolul din *TA*), ceea ce nu face decât să diminueze încrederea în seriozitatea îndeletnicirii. O fac și tinerii și maturii. Dar nu cred că în alte perioade a fost altfel.

La polul opus, există o jenă de a scrie critic, mai ales față de numele mari. Sunt destui cronicari care îți spun prin viu-grai că un spectacol li s-a părut prost, dar evită s-o scrie (eventual te felicită c-ai făcut-o tu deja...). Nici asta nu ajută la credibilitate.

O altă problemă serioasă este destul de precara instrucție și bagajul cultural uneori prea subțire. Nu cred că facultățile de teatrologie ajută prea mult, dar despre starea școlii de teatru, în general, altă dată. Ceea ce duce la o critică preponderent impresionistă și la o privire suspicioasă asupra încercărilor de reflecție filosofică despre teatru și, în general, despre încercările teoretice. Am fost șocat să constat că la susținerea publică a unei excelente teze de doctorat la UNATC (Mirela Nagâț, cu o cercetare monografică despre dramaturgia românească de azi, cred că prima de acest fel, sub îndrumarea Mihaelei Tonitza), în afara comisiei, au fost doar profesorul Ceaușu și câțiva prieteni (nespecialiști); faptul că nimeni nu a făcut publicitate evenimentului nu e important: anunțurile oficiale existau la Facultate, dar cine trece pe acolo, cine urmărește ce se întâmplă? De fapt, nu interesează pe nimeni ce fac cei care nu aparțin de grupul lui restrâns. Lipsește interesul pur profesional. Lucru pe care îl detectez și în absența aproape completă a obiceiului citării în cronică de teatru. Mi s-ar părea foarte util ca o cronică să polemizeze explicit cu o alta, ca un cronicar să explice de ce nu e de acord cu ce a spus altul etc. Dar pentru asta ar trebui întâi să-l ia în seamă și să-l citească.

Un alt lucru care se vede cu ochiul liber este o falie între „conservatori“ și cei care „promovează noul“. Și unii și alții par să o facă fără criterii estetice serioase, prea mult pe bază de afinități de grup sau vârstă, în schimb cu multă vehemență. Aici, exemplul evident este susținerea necondiționată de care au beneficiat (mai beneficiază?) regizorii din grupul DramAcum, chiar în lipsa unor adevărate împliniri artistice (ce a făcut Alex Berceanu până acum?).

Cred că foarte nocivă este tendința de a reflecta prin cronici *tot* ce se întâmplă în teatru. Acest lucru nu se întâmplă în critica literară: nu se scrie despre tot ce apare. Cred că pe vremuri era altfel: nu spune o actriță din *Șase personaje...* că încă așteaptă să fie menționată? Or, scriind despre tot, scrisul se diluează, despre spectacole obișnuite sau slabe nu ai ce scrie, mențiunile sunt laconice, analiza nu-și are locul.

Încă ceva. Se poate observa un fel de intrare în tipar. O cronică „tip” conține o punere în context, multe vorbe despre text (uneori cronica devine literară, nu mai are mult de-a face cu spectacolul), câteva despre regie, mai puține, de obicei, despre scenografie, muzică, lumini și, foarte puțin, câte un cuvânt, de multe ori complezent – corect, măsurat etc. –, despre fiecare actor. Asta când cronica nu se transformă într-o descriere a drumului către teatru (mai ales dacă e vorba despre festivaluri) și a impresiilor/trăirilor/amintirilor proprii ocazionate de eveniment. După asemenea cronici, artiștii rămân cu un gust amar, au impresia că n-au fost luați în seamă (decât așa, mai bine lipsă), iar cei care n-au văzut încă spectacolul nu pricep nimic din el.

Pe de altă parte, după ce citești, de exemplu, cronicile aplicate, serioase ale lui Mircea Morariu sau articole precum cele recente al Mirunei Runcan despre *Purificare* sau *Balul*, ca acel al Doinei Modola despre *Pescărușul*, îți vine să spui că nu stăm rău deloc...

Ion CAZABAN

1–2. Cred că nu! Firește, era mai ușor de răspuns dacă, în articolul cu pricina, autoarea nu s-ar fi rezumat la câteva deosebiri de vederi, semnalate fugitiv pe marginea nominalizărilor pentru premiile UNITER 2007. Articolul trece cam brusc de la observații benigne – întâlnite și în alți ani, cu ocazia acestor nominalizări –, la o concluzie răspicată, alarmantă, anunțând „decăderea calitativă” a criticii noastre teatrale din ultima vreme. O „decădere” perceptibilă tocmai datorită neputinței juriului de a distinge, cum se consideră normal, performanțe în „activitatea de profil curentă”. Și totuși, au fost nominalizate trei inițiative reușite remarcabil, preocupări și direcții de maximă însemnătate din activitatea (multilaterală!) a criticii teatrale. Nu sunt convins că nominalizările trebuie să se limiteze la meritele cronicii de premieră și materialelor gazetărești adiacente, operative, dar operând îndeobște cu primele impresii ce pot fi la fel de trecătoare și schimbătoare ca spectacolele consemnate. Cu un plus de rigoare și meditație, studiul, monografia, analiza aprofundată, sinteză revelatoare de orizont cultural, obținute prin cercetări temeinice, necesare, nu pot fi neglijate de juriu.

„Decăderea calitativă” ne-ar fi apărut mai limpede dacă articolul ar fi adus câteva precizări: (chiar subiective), ca să sesizăm regretul actual și cauzele lui: în ce constă el? cum a fost altădată? prin ce a fost atunci critica teatrală într-o situație mai bună? Perioada, componența eșalonului critic, experiența și pregătirea profesională a semnatărilor vizavi de preocupările prioritare și problematica vieții teatrale – nu sunt indiferente la evaluarea unor eventuale deosebiri calitative.

Astăzi, ca și în trecut, citesc articole de invidiat pentru vederile lor pătrunzătoare, semnate atât de cronicari cu îndelungată experiență, cât și de alții mai tineri, surprinzător de dotați, angajați polemic în susținerea tendințelor teatrale prezente. E locul s-o spun, nu mă miră și, până la un punct, nu mă deranjează dacă un tânăr

critic (dintre cei mai numeroși azi) este solidar cu tânăra regie, cu preferințele tematice și formulele ei scenice. E o solidaritate explicabilă (sociologic, psihologic, cultural), niciodată lipsită de erori și lacune, și ele în firea lucrurilor. Să ne amintim, ceva similar se petrecea în momentul „reteatralizării”, dar și în alte momente de tranziție din istoria teatrului. Fără scuze, însă, scrisul stângaci partizan, care mai curând deservește, sau opacitatea profesională, motivată oricum, care estompează însemnătatea unui spectacol, pierdut apoi în efemeritatea lui funciară.

Ceea ce pare „decădere calitativă” poate fi doar acutizarea deosebitelor moduri de a înțelege calitatea, vizibile nu numai în obiectivele criticii, dar și ale teatrului actual.

3. Cuprinși de varietatea mișcătoare a peisajului teatral, critici fiind, alternând emoția și luciditatea, să ne arătăm mai puțin categorici și prăpăstioși.

Ca și în alte privințe, nimic nu-i nou: în relația sa cu spectacolul (inclusiv, cu publicul), criticul trebuie să facă același efort de a fi deschis, de a participa fără prejudecăți, dar și de a reuși contextualizarea culturală adecvată, în primul rând teatrolologică. Și să recunoaștem: decât schematismul criteriilor didactic definitive, cu care se lucrează, mai interesante sunt reacțiile vii, intuițiile sensibile, trezite de succesiunea imaginilor scenice. De ce n-am accepta că viziunea critică poate fi, pentru toți, la fel de importantă ca viziunea regizorală, continuând-o și fertilizând-o în plan teatrolologic?

Doina PAPP

1. Calitatea în sine a actului critic nu poate fi măsurată decât după efectele lui. Or, câtă vreme criticul de teatru nu poate influența prin exercițiul său curent calitatea actului scenic, climatul de creație și legislația din domeniu – toate fiind considerate într-un proces de degradare în vremea din urmă – nu se poate spune că avem o critică de calitate. Cronicarul rămâne, în acest context, eventual util posterității și bun pentru dosarele de presă pe care le alcătuiesc secretarii literari, folosind, evident, pasajele laudative.

Am pledat și pledez pentru cronicarul implicat (era să zic „jucător”) în dialog constant cu fenomenul, dar pentru asta ar trebui să existe mai mult curaj al opiniilor și argumentării acestora, mai multă responsabilitate la cronicarii înșiși.

2. Cauzele pot fi puse pe seama mai multor factori:

- spațiile restrânse din gazete, care nu permit decât rar analize și comentarii critice argumentate. (Unica revistă de specialitate, cu tirajul și distribuția nesatisfăcătoare, nu poate suplini aceste lipsuri.);

- scăderea autorității criticului, determinată între altele de caracterul întâmplător al abordării profesiei;

- afilierea la partizane care afectează obiectivitatea și alterează spiritul critic;

- goana după publicitate a jurnaliștilor de la tabloidele care inițiază tot felul de ierarhii hazardate semănând confuzie;

- absența unui forum real al criticilor, care să discute problemele breaslei.

3. Ce-i de făcut?! Mai nimic. Mă tem că toate cele de mai sus sunt consecința stării de fapt din societatea românească în general. În ton cu aceasta, teatrul tinde să devină și el o tarabă. Totul se vinde și se cumpără. Când sistemul de valori, în

primul rând cele morale, își va reveni la normal, își va regăsi și teatrul, probabil, esența sa de spiritualitate. Și bineînțeles, cronicarul pe măsură.

Până atunci, dă fiecare socoteală în fața propriei conștiințe. Dacă o are.

.....

Elisabeta POP

1–2. Poate nu tocmai cei care scriu cronică de teatru ar fi și cei mai îndreptățiți să scrie despre calitatea și valoarea acestora; ei oricum, vor fi subiectivi, nu? Că doar n-o să scrie chiar ei că... scriu prost. Bănuiesc că li s-au adresat aceste întrebări și celorlalți creatori din domeniu: dramaturgi, regizori, secretari literari, directori de teatru, scenografi, actori etc. Deși, după cum știm cu toții foarte bine, breasla noastră – chiar dacă acest cuvânt nu place multora – este excesiv de subiectivă și sensibilă la ce se scrie și ce se vorbește pe seama ei, așa că nu sunt sigură că spusele lor ar convinge pe toată lumea. Unii, cu oarece ipocrizie sau din spirit de frondă, susțin fie că nu citesc cronicile, fie că nu-i interesează ce scriu „ăia”. Eu însă aș întreba și publicul, fiindcă el se duce uneori la teatru invitat insistent de cronicar și uneori pleacă nemulțumit...

Dar, dacă tot trebuie să spun ce gândesc, iată ce cred eu: nu, în niciun caz nu a decăzut calitativ critica teatrală, ci a luat alte forme. Și, ca peste tot, libertatea de după '90 a fost înțeleasă în toate felurile: că poți spune ce vrei, că nu te mai cenzurează nimeni, poți să înjuri sau să lauzi fără să-ți pese de impresia pe care o faci, poți ajuta sau distruge destine...nimeni nu te oprește.

După '90, au continuat să scrie câțiva dintre cronicarii care au scris și înainte (George Banu, Ludmila Patlanjoglu, Natalia Stancu, Cristina Dumitrescu, Florica Ichim, Ion Parhon, Alice Georgescu, Victor Parhon, Constantin Paraschivescu, Ion Cocora, Nicolae Prelepceanu, Marian Popescu, Doina Papp etc.), alții dispărând, fizic chiar, sau doar din peisajul teatral (Valentin Silvestru, Virgil Munteanu, Dumitru Chirilă, Traian Șelmaru, Florian Potra, Radu Popescu, N. Carandino, Valeria Ducea, Mira Iosif, Ileana Popovici, Dinu Săraru, Ion Manițiu etc.). Ce să spui? Unii au scris mai bine, alții poate mai puțin bine, cenzura a operat continuu și permanent și nu vom afla niciodată cât au scris, cum au scris de fapt și cât li s-a tăiat din cronici... Au mai scris cronici-eseuri, unii chiar bine, profesori, dramaturgi sau critici (Ileana Berlogea, Dumitru Solomon, Radu Enescu, Ion Toboșaru etc.).

După '90 au continuat să scrie ei și firesc au apărut și alții: unii veniți din provincie, de la revistele culturale (Ștefan Oprea, Constantin Paiu, Dumitru Chirilă, Mircea Morariu, Val Condurache etc.), alții dinspre profiluri adiacente: Miruna Runcan, C.C. Buricea-Mlinarcic, Roxana Croitoru, Florin Faifer, Oltița Cîntec, Zeno Fodor – din secretariatele literare; Mariana Ciolan, Crenguța Manea, Adrian Palcu – din presă; Ion Vartic, Ion Cazaban, Adrian Mihalache – din profesorat și cercetare; Bogdan Ilmu – regie. Și exemplele ar putea continua, nu ne propunem să le epuizăm. Lor li se adaugă cei tineri și mai puțin tineri, dar care (majoritatea) scriu bine și unii chiar foarte bine, dovedind nu doar talent...de cronicar, ci chiar un real talent literar. Mie una, mi se pare, dacă ar fi să vă dau un singur exemplu, că Marina Constantinescu scrie o cronică literaro-teatrală, cu însemnări care pe mine mă interesează și chiar mă farmecă. Dar și eu sunt subiectivă, nu-i așa? Numele lor apar în presa literară și în puținele reviste de profil din România: Andreea Dumitru, Cristina Modreanu, Iulia Popovici, Oana Borș, Marinela Tepuș, Delia Voicu, Alina Mang, Irina Budeanu, Octavian Saiu etc. În primul rând, LIBER, neconstrînși, nesiliți – decât, desigur,

marcați, cum spuneam, de propriul lor subiectivism – să scrie la comanda nimănui; unii însă cred că sunt părtinitori, nu chiar din spirit de gașcă, nu, ci așa, din iubire și prietenie excesivă sau poate din dorința de a nu distruge sensibilități exagerate... sau poate din lașitate... Cât despre talent, să recunoaștem, el nu se dă gratis și oricui...oricând. Ori îl ai, ori nu. Redactorii-șefi ar trebui să fie mai exigenți și mai selectivi, să nu publice orice fel de cronici. Cei care știu mai mult, citesc mai mult, pun în cronici cunoștințe și informații mai multe, gusturi mai rafinate, alții sunt, în schimb, diagnosticieni buni, cu un simț al valorii cert, incontestabil; alții călătoresc mult, văd spectacole în toată lumea și au alte repere decât cei care stau acasă...

3. „Ce-i de făcut?” Întrebarea aceasta pe care și-a pus-o Cernișevski, în celebrul roman omonim (pe vremea când bibliografia rusească era obligatorie...), ne dă frisoane. Păi, iată ce cred eu: cronicarii se formează greu și, pentru a scrie ei bine, trebuie să vadă multe spectacole, atât în țară cât și în străinătate; se interesează oare Ministerul Culturii, prin Direcția de specialitate, de acest lucru? Nu prea cred. Dar UNITER, dar AICT? Nu au mijloace materiale suficiente, deci... Le propun să le caute și să susțină practic, nu demagogic, formarea unei elite a criticii teatrale românești.

Faptul că redacțiile nu au fonduri să-i trimită pe cronicari la teatrele din țară, să vadă cât mai multe spectacole, lăsând uneori ca teatrele să achite costurile deplasărilor acestora, nu mi se pare nici normal, nici benefic, se înțelege de ce... Sunt teatre despre care nu mai citim nimic de ani de zile, nu știm ce repertorii au, ce colaboratori, ce planuri și proiecte... Dacă criticii ar vedea cam tot ce se poate din București și din țară, alta ar fi imaginea despre teatrul românesc. Și nu ar mai fi atâția nemulțumiți că nu sunt văzuți, câți sunt azi: fiindcă și turneele, tot din motive financiare, au ajuns la cota zero. Păi, vi se pare normal ca un Național precum acel din Timișoara să ajungă la București după 10 ani?

Ar trebui descurajate redacțiile locale să mai lase cronicari improvizați să scrie tot felul de prostii și baliverne despre spectacolele teatrelor din provincie: dacă le-ați citi, ați râde în hohote, după care, sigur, v-ar apuca disperarea. Sau ar putea fi invitați la *workshopuri*, plătiți de redacții, în cadrul Universității de Teatru din București, ca să învețe să scrie despre teatru. Și ar mai fi multe, dar poate mai intervenim pe traseu.

P.S.: Cât privește tipărirea cărților conținând cronici sau alte TEME teatrale, mie mi se pare extrem de meritorie și de benefică: astfel nu se vor pierde și risipi prin gazete și publicații la care, de cele mai multe ori, nu avem acces în totalitate. Eu aș încuraja tipărirea acestora: ce trist a fost, de pildă, că regretatului cronicar Dumitru Chirilă i s-a tipărit volumul cu admirabilele lui cronici după dispariția sa...

Ion PARHON

Cred că o discuție despre starea criticii de teatru este oricând binevenită, încât nu o privesc aici drept o replică la afirmațiile unei colege de breaslă. Respect dreptul la opinie și nu mă inflamez dacă aceasta nu coincide cu propriile mele păreri în domeniu. Pe de altă parte, nu consider că este normal și moral ca unui critic să i se reproșeze faptul de a nu fi de acord ori de a dezavua opinia sau opiniile altor critici, chiar și atunci când opiniile respective au condus la acordarea de premii, distincții etc. Ce înseamnă așa-zisa decădere sau regresul criticii? Regres față de ce

perioadă? Regres în ochii cui? Ai publicului? Ai artiștilor sau ai comentatorilor de teatru? E bine ca opiniile pro și contra să se sprijine doar pe argumente...

Dacă ne gândim la multitudinea materialelor oferite de *mass-media* cu privire la teatru, la un spectacol sau altul, în care adeseori nepriceperea ori criteriile străine esteticii fac proaste servicii instituțiilor și relației lor cu publicul, atunci se poate vorbi, firește, de o disoluție profesională și morală, cu efecte nedorite privind dezorientarea publicului spectator și cititor. Numai că demersurile criticii autentice nu trebuie confundate cu avalanșa opiniilor găzduite de *mass-media* pe marginea vieții teatrale și nici cu câte o judecată de valoare voit spectaculoasă, șocantă, teribilistă, prin care vreun „judecător” (și el om, supus ispitelor sau greșelii) dorește cu orice preț să „iasă în față”. Există, ce-i drept, și „derapaje” în activitatea noastră, fie că ne referim la păreri bizare, lipsite de argumente, la tendința de a șoca pur și simplu, sau că, dimpotrivă, vorbim despre spiritul gregar sau de grup (nu mă omor după cuvântul „gașcă”), fie că ne dovedim cu precădere virulența critică în fața „novicilor” și uităm să judecăm cu aceeași exigență creațiile unor „monștri” mai mult sau mai puțin sacri, motiv pentru care și pe podiumul unor concursuri înving uneori „statuile” și nu fapte reale supuse aprecierii specialistului. Sunt convins că aceste carențe nu pot defini, însă, critica autentică și nu aparțin cu precădere criticii „postdecembriste” sau criticii ultimilor ani. Ele au existat și probabil că vor mai exista în spațiul exercițiului critic, atât în zona artei spectacolului, cât și în aceea a literaturii sau a picturii. N-aș putea afirma că analizele și verdictele criticilor autentici de astăzi sunt mai fragile ori străine de adevăr, în comparație cu cele dinaintea lui '89 sau cu cele exprimate imediat după anul 2000, iar apariția în breaslă a unor noi critici, unii foarte tineri și talentați, nu mă poate duce nici ea cu gândul la decăderea sau demonetizarea acestei activități.

Pe de altă parte, este greu să admiti că un premiu acordat pentru critica teatrală trebuie să oglindească doar materialul de ziar, de revistă, radio sau TV, într-o vreme când însăși personalitatea criticului este chemată să se împlinească și să se afirme pe un tot mai larg și benefic eșichier de preocupări culturale strâns legate de cerințele teatrului. Criticii, unii dintre cei mai valoroși dintre ei, conduc prestigioase festivaluri naționale și internaționale, ori au fost cooptați în *staff*-ul lor organizatoric, devin promotorii unor formule de teatru alternativ sau de teatru al tinerilor, desfășoară o tot mai fructuoasă activitate editorială și de cercetare, au fost angajați, efectiv sau numai drept colaboratori, de către importante instituții teatrale din țară, realizează emisiuni radio și TV de critică teatrală sau documentare artistice, eseuri privind condiția artei spectacolului sau tendințele actuale din acest domeniu. Toate aceste îndeleticiri presupun o exercitare a spiritului critic, obligă la un act selectiv, la promovarea valorilor. De altfel, însăși realitatea nominalizării și acordării premiilor pentru critică (am nenumărate exemple în acest sens) dovedește că în cele mai numeroase cazuri, acum și înainte de 1989, aprecierile nu au vizat în mod îngust doar cronică, articolul de presă (de altfel, nu toți cronicarii de certă valoare au șansa gestionării unor rubrici permanente de ziar, de revistă, de radio sau TV), ci au vizat implicarea criticii atât în evaluarea cât și în afirmarea teatrului ca act autentic de creație, precum și contribuția criticilor la dezvoltarea istoriei și culturii teatrale.

Nădăjduiesc sincer ca dihonă din viața noastră cultural-artistică, nefericită „replăcă” la balamucul din viața politică, să ia sfârșit, iar criticii să-și amintească faptul că aparțin unei „familii” intelectuale a cărei demnitate profesională trebuie apărată mai întâi de toate cu respectul față de sine, pentru ca să poată pretinde, întemeiat, respectul tuturor celor din jur. Adică, un respect ce nu poate fi condiționat de o părere, de un premiu ori de o demisie !